

OSVRT GLAVNOG UREDNIKA

Poštovani i dragi čitatelji časopisa Plin!

Nastavlja se razdoblje relativne stabilnosti tržišta plina pa se o nestašicama plina danas više ne govori. Ipak, na tržištima plina u Europi vidljiv je blago-uzlazni trend rasta cijena plina u odnosu na prethodni kvartal. *Day Ahead* cijena plina na referentnom nizozemskom TTF-u pala je do iznosa od 23 EUR/MWh u veljači 2024., dok se u tekućem kvartalu kretala u rasponu od 26 do 36 EUR/MWh. Nadalje, krajem svibnja 2024. cijena budućnosnica na TTF-u (*Dutch TTF Natural Gas Futures*) bila je na razini od 35 EUR/MWh. Stoga analitičari ne predviđaju veće skokove cijene plina u bliskoj budućnosti, a pogotovo ne do rekordnih razina zabilježenih u nedavnoj prošlosti. Ovakva situacija pogoduje poslovanju plinske industrije jer omogućuje kvalitetnije planiranje i čini jasnijima čimbenike od značaja za investicije.

Od 1. travnja 2024. na snazi su odredbe Uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe o otklanjanju poremećaja na domaćem tržištu energije (NN 32/2024). Uz niz promjena teksta Uredbe o otklanjanju poremećaja na domaćem tržištu energije, u biti će se do 30. rujna 2024. primjenjivati koncept kojim se uređuju posebne mjere za trgovinu plinom, način i uvjeti formiranja cijena plina, osiguravanje uvjeta za sigurnost opskrbe plinom za određene kategorije kupaca plina te posebni uvjeti obavljanja energetske djelatnosti plinom, kojima Vlada Republike Hrvatske sprječava poremećaje na domaćem tržištu energije.

Zadovoljstvo mi je istaknuti da su HSUP i CPH d. o. o. uspješno organizirali 39. Međunarodni znanstveno-stručni susret stručnjaka za plin, koji je održan u Kongresnom centru Grand Hotela Adriatic u Opatiji, od 8. do 10. svibnja 2024. Tijekom tri dana odvijanja skupa prisustvovalo je više od 500 sudionika iz 20 europskih država, Kine, Alžira i Kameruna. Održana su dva uvodna predavanja i prezentiran je niz znanstvenih i stručnih radova. Održane su četiri interaktivne panel-diskusije i

10 okruglih stolova. 178 plinskih i energetskih tvrtki i organizacija bilo je zastupljeno na skupu, a 35 izlagača (16 iz inozemstva) predstavilo je svoje ponude u izložbenom prostoru ispred kongresne dvorane. Više o proteklom skupu možete saznati iz posebnog osvrta objavljenog u ovom broju časopisa Plin. Ozračje i stručna izlaganja na 39. Međunarodnom znanstveno-stručnom susretu stručnjaka za plin potvrdili su da plin ima budućnost i u razdoblju odvijanja složenog procesa energetske tranzicije koji će zasigurno trajati desetljećima.

U ovom broju časopisa Plin, uz već spomenuti osvrt o održanom skupu objavljujemo i Zaključke 39. Međunarodnog znanstveno-stručnog susreta stručnjaka za plin.

Za razvoj hrvatskoga plinskog sustava od velikog je značaja projekt „Jačanje plinske infrastrukture“. Ugovor za financiranje tog projekta, kojim se Plinacru bespovratno dodjeljuje 533 milijuna eura iz Mehanizma za oporavak i otpornost, potpisali su predstavnici Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost i Plinacra u travnju 2024. Realizacijom tog projekta Republika Hrvatska će do sredine 2026. godine dobiti četiri plinovoda, čime će se značajno povećati kapaciteti transporta prirodnog plina s terminala za UPP na otoku Krku prema Sloveniji, Mađarskoj i drugim državama jugoistočne Europe. Riječ je o plinovodima Zlobin – Bosiljevo, Bosiljevo – Sisak, Kozarac – Sisak i Zabok – Lučko, ukupne duljine 216 km. Od velikog je značaja što će plinovodi biti spremni za buduću transport vodika, odnosno bit će „hydrogen ready“ te da ta velika investicija neće utjecati na povećanje tarifa za transport plina (zbog bespovratnih sredstava koje je osigurala Vlada Republike Hrvatske). Osmišljenom državnim energetskom politikom, uz realizaciju predmetnog projekta i projekata PSP-a Grubišno Polje i proširenja kapaciteta terminala za UPP na otoku Krku, kao i uz buduću provedbu projekta Jadransko-jonskog

plinovoda, Republika Hrvatska će steći uvjete da postane značajan energetska hub u ovom dijelu Europe i imat će snažnu sigurnost opskrbe plinom.

8. ožujka 2024. HERA je donijela novu Metodologiju utvrđivanja iznosa tarifnih stavki za javnu uslugu opskrbe plinom i zajamčenu opskrbu (NN 30/2024) koja je stupila na snagu 1. travnja 2024. Tom Metodologijom određivat će se krajnja cijena opskrbe plinom u razdoblju nakon 30. rujna 2024. Prema Metodologiji, krajnja cijena opskrbe plinom sastoji se od tarifne stavke za isporučenu količinu plina i fiksne mjesečne naknade, a iznos tarifne stavke za isporučenu količinu plina izračunava se prema formuli koja obuhvaća trošak nabave plina (utvrđuje se na osnovi cijena trgovanja sezonskim terminskim ugovorima na TTF-u, objavljenih tijekom svibnja i lipnja tekuće godine, za isporuku plina u odnosnoj regulacijskoj godini za koju se utvrđuje trošak nabave plina), iznos tarifne stavke za distribuiranu količinu plina i troška opskrbe plinom.

Za veliki broj krajnjih kupaca kategorije kućanstvo koji koriste javnu uslugu opskrbe plinom povoljno je to što će u razdoblju od 1. travnja do 30. rujna 2024. krajnja cijena opskrbe plinom biti manja (i to na svim distribucijskim područjima), a u odnosu na prethodno razdoblje. Naime, došlo je do promjene troška nabave plina koji je za razdoblje od 1. travnja do 30. rujna 2024. utvrđen u iznosu od 26,40 EUR/MWh.

Nadalje, nedavno provedeni natječaj za odabir opskrbljivača plinom u obvezi javne usluge rezultirao je odlukama HERA-e za 27 distribucijskih područja o opskrbljivačima plinom u obvezi javne usluge za razdoblje od 1. listopada 2024. do 30. rujna 2027. Odabrani su najkonkurentniji ponuditelji na temelju kriterija najnižeg troška opskrbe i najvećeg dozvoljenog udjela pojedinog opskrbljivača u obvezi javne usluge. Posebno treba istaknuti da svi opskrbljivači plinom mogu ponuditi tržišne ugovore krajnjim kupcima na svim distribucijskim područjima. Stoga će svi krajnji kupci iz kategorije kućanstvo moći odabrati između opcija kupovine plina po reguliranim uvjetima od opskrbljivača plinom u obvezi javne usluge ili slobodno na tržištu od bilo kojeg registriranog opskrbljivača plinom.

Još uvijek nije riješen problem u poslovanju distributera plina – bitnih subjekata hrvatskoga plinskog gospodarstva. Naime, pojedini

distributeri uslijed smanjenih distribuiranih količina plina ostvaruju manje prihode, a posljedično tome i gubitke u poslovanju. Zaista će teško moći funkcionirati distributeri plina ako se ovakvo stanje nastavi. Stoga i ovom prilikom apeliram na nadležna tijela da što prije pronađu učinkovit odgovor kako bi se spriječio kolaps u poslovanju distributera plina. U tom smislu, HSUP poziva na suradnju sve aktere koji mogu doprinijeti rješavanju problema.

Zoran Dojčinović u komentaru pod naslovom „Biogoriva predstavljaju nezaobilazni čimbenik zelene tranzicije” ističe da će tijekom zelene tranzicije uloga tehnologija značajnih za dekarbonizaciju svih oblika prometa varirati i ovisiti o stvarnosti pojedine države. Nadalje, navodi da će mogućnost miješanja bioplina s prirodnim plinom (bez potrebe za modifikacijama) doprinijeti uvjetima za primjenu plina u prometu, za što postoji i određeni interes u Republici Hrvatskoj.

Iz stranih medija prenosimo dvije objave. U prvoj objavi pod naslovom „Politika EU. U novom zajedničkom natječaju za plin trostruko veći upis” navedeno je da je putem platforme Aggregate EU-a proveden natječaj koji je započeo 15. veljače 2024. Platforma Aggregate EU-a pokrenuta je 2023. kako bi se objedinila potražnja plinskih kompanija u EU-u i potaknule isporuke međunarodnih dobavljača (te se na taj način osigurala dovoljna opskrba energijom). Ove je godine platforma omogućila licitiranje za isporuke plina između travnja 2024. i listopada 2029., a kupci su mogli podnijeti zahtjeve za plin za više šestomjesečnih razdoblja (do maksimalno pet godina). Ipak, iako je uspješno prebrođena kriza opskrbe plinom u EU-u, očito je da postoji izloženost kretanjima na globalnom tržištu UPP-a. Stoga treba računati na taj rizik u nadolazećim godinama.

Druga je objava pod naslovom „Automobilska industrija poziva njemačku vladu na proširenje vodikove infrastrukture”. EU teži da se trećina svih novoregistriranih kamiona napaja električnom energijom ili gorivnom ćelijom do 2030. godine. To bi predstavljalo golemi iskorak u pogledu redukcije emisija ugljičnog dioksida (na primjer, u Njemačkoj prosječno dnevno prometuje oko 800.000 kamiona na cestama, od kojih je većina s dizel motorima). Budući da prednost vodika predstavlja kraće vrijeme punjenja u usporedbi s električnim vozilima, a vodikove gorivne ćelije nude veći domet

(što je važan aspekt za teretna vozila) inicira se proširenje vodikove infrastrukture za teška teretna vozila.

U ovom broju časopisa Plin objavljujemo četiri rada. Autorica Gordana Sekulić u radu „Rastuća uloga strategija kompanija u preoblikovanju plinskog sektora u narednom desetljeću“ razmatra sadržaj strategija analiziranih globalnih i regionalnih naftno-plinskih (energetskih) i plinskih kompanija u pogledu realizacije klimatskih ciljeva i aktivnosti smanjenja emisija. U radu je analizirano stanje u pogledu strategija kompanija različitih veličina i razvijenosti strateškog planiranja, i to inozemnih (Shell, TotalEnergies, Equinor, Orlen, Gasunie, Fluxys i Transgaz) i hrvatskih kompanija iz segmenta plinskoga gospodarstva (INA, Plinacro i LNG Hrvatska). Autorica smatra da izrada, ažuriranje i praćenje realizacije strategija razmatranih inozemnih kompanija pokazuju njihovu rastuću ulogu u planiranju poslovanja i otpornosti plinskog sektora u razdoblju dekarbonizacije te da je potrebno da značajne hrvatske kompanije (koje su potpuno ili djelomično u državnom vlasništvu) izrađuju strategije zbog kvalitetnijeg planiranja tranzicije i praćenja realizacije tog procesa koji je pod utjecajem ambicioznih klimatskih ciljeva EU-a, kao i promjena u strukturi i dinamici potrošnje energije te dobavnih pravaca.

Autor Bruno Lacković u radu „Vodik u distribucijskim sustavima plina – otvorena pitanja“ obrađuje trenutno poznate primjene vodika u cilju dekarbonizacije plinskih sustava, uključivo i one koje se odbacuju kao neracionalne – poput izravne distribucije vodika umjesto prirodnog plina. Pri tome su postavljeni kriteriji za njihovo vrednovanje i ocjenjivanje primjenjivosti. Autor zaključuje da su rješivi tehnološki izazovi prilagodbe plinskih distribucijskih sustava za distribuciju vodika, s time da treba otkloniti sve nesukladnosti postojećeg sustava za željeni udio vodika u cilju sigurnog i pouzdanog odvijanja distribucije. Digitalna transformacija poslovanja (posebno u segmentu prikupljanja podataka s mjernih mjesta) mora pratiti prilagodbu. Nadalje, primjena e-metana ili biometana predstavlja trenutno najjednostavniji način dekarbonizacije distribucijskih sustava prirodnog plina jer se time izbjegavaju troškovi preinaka samih sustava (uključivo i zamjenu trošila) i ne narušava se komoditet uporabe postojećim krajnjim korisnicima.

Autorica Petra Šantić u radu „EU pravila o državnim potporama za energetska tranziciju“ daje pregled i analizu novog pravnog okvira Europske unije za dodjelu državnih potpora u području energetike. Poseban osvrt u radu dan je na kategorije mjera za zaštitu okoliša i energiju na temelju kojih državne potpore mogu biti spojive s unutarnjim tržištem pod određenim uvjetima. Objašnjena su pravila o tome kako Europska komisija ocjenjuje spojivost mjera potpora koje podliježu obvezi prijave u skladu s člankom 107. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Nadalje, Europska komisija je donijela nove Smjernice o državnim potporama za klimu, zaštitu okoliša i energiju. U praksi treba unaprijed provjeriti koje kategorije potpora podliježu obveznoj prethodnoj prijavi i *ex-ante* ocjeni od strane Europske komisije koja ima široke kontrolne ovlasti, uključivo i *ex-post* provjere vezano za dodjele potpora, ali i ovlast naložiti državi članici EU-a povrat potpore u slučaju da se naknadno ocijeni da je riječ o neprijavljenoj i/ili nezakonitoj potpori.

Autori Marko Grbić i Ema Rizoniko u radu „Razvoj kibernetičke sigurnosti IT i OT infrastrukture“ predložili su okvire kojima se postiže visoka razina kibernetičke sigurnosti u operativnom smislu. Integracija kibernetičke sigurnosti postaje imperativ u kontekstu rada terminala za ukapljeni prirodni plin, gdje su sigurnost, pouzdanost i kontinuitet ključni za operativne procese. Izgradnja sigurnih IT i OT infrastruktura na terminalu za UPP implicira sveobuhvatno planiranje i implementaciju, vodeći se kriterijom da je u procesima operativan rad terminala „24/7/365“. Po dostizanju određene razine zrelosti vlastite infrastrukture može se ići u smjeru formalizacije, odnosno certifikacije IT infrastrukture prema međunarodnoj normi ISO 27001 (koja definira zahtjeve za Sustav upravljanja informacijskom sigurnošću organizacije koja omogućuje organizaciji procjenu rizika i implementaciju određenih kontrola radi očuvanja povjerljivosti, cjelovitosti i raspoloživosti informacijske imovine).

Predsjednik Hrvatske stručne udruge za plin
izv. prof. dr. sc. Dalibor Pudić